

ЖОБРИН

(із книги «Стара Волинь і Волинське Полісся», т. 1, стор. 398)

ЖОБРИН, село, Рівненський пов. (в документах часто виступає під назвою Жебрин). Село при устю р. Стубли до р. Горині, на півд. схід від Жукова. В кінці XIX ст. було там 60 домів і 391 жителів. За поборовим реєстром з 1577 року с. Жобрин належало до Берестечка «пані Хведори Дзялинської», ко-

тра платила з Жобрини від 2 димів і 2 город. У 1583 році належало до Клевана кн. Юрія Чарторийського, який платив з Жобрини від 4 дими і 5 город. (Яблоновський, Волинь, стор. 55, 88). До великої земельної власності в кінці XIX ст. належало там 987 дес. — Антоніні Олизарової.

ІСТОРІЯ СЕЛА ЖОБРИН

(із архівних джерел; Я. Пура «Край наш у назвах», стор. 115-117; із книги «Історія міст і сіл УРСР», стор. 515)

Там, де Стубла неподалік Горині формує гирло, у міжріччі, мов на острівку, розмістилось північніше село Жобрин, яке наприкінці XX ст. мало понад 318 дворів, біля 1000 мешканців. Село омивають річки Горинь, Путилівка і Стубла. Жобрин — село, розташоване за 40 км від районного центру, за 10 км від залізничної станції Клевана. Неподалік діє санаторій «Червона калина».

Уперше Жобрин згадує акт 1537 року. У ньому сказано, що до «Постуйна» відійшли ґрунти «Жобриня» як маєтність князів Острозьких. Запис 1570 року констатує, що «в Жебрине» вводиться податок за «боброві гони». Зате не береться мито від трактового шляху. Реєстр «податкового побору» за 1577 рік відносить «Жебринь» до Берестечка. Там же згадується «Жебринский став».

У 1588 році «Жебрин» відходить до Клевана, і Юрій Четвертинський платить від нього за 4 «дами», 5 «городень». Чотири роки опісля луцький староста Олександр Пронський дає пану Янушу Заславському містечко Жуків з належними до нього селами, серед яких називається і «Жебринь». Грамота 1648 року засвідчує в «Жебрине» 70 дворів, 520 селян. У 1715 році возний Клевана уклав скаргу на «жебринских крестьян» за те, що вони своїми стоками спричинили прорив греблі водяного млина. Рік пізніше зафіксована пожежа «жебринского двора».

За даними 1889 року «Жобрин» — «деревня», епархіально приналежна до Дюксина.

Церкву тут споруджують лише в наші дні.

У 1973 році у селі було 245 дворів, населення — 912 чоловік. Сільраді підпорядковані села Крути, Мочулки, Руда-Красна, Углище.

Таким чином, нинішній Жобрин колись іменували ще Жебрин. Це, напевне, давніша форма назви, де «е» не перейшло в «о». Для розвитку такого «Жебриня» підходить прізвище (прізвисько) Жебра, яке приховує значення «жебрак» (хто просить милостиню, хто живе бідно). Польські акти прізвисько Жебро, Жебри фіксують з 1466 року. Але там же засвідчується і слово жебро «ребро», що, ймовірно, відповідає нашому особовому найменню Ребро, Ребрик, де можливе значення «худа з вип'яченими ребрами людини». А, може, тут російське ребрити «бодритися; сердитися»?

Іншого Жобрини (Жебрини) у нас немає. Маємо лише Жебріяни, Жебрач, а в Польщі — Жебри, Жебрув, в Білорусі — Жебрешчина.

У Жобрині, крім Горині, Путилівки, Стубли, є ще річечка Іловиця (Іловица). Вона пересихає, зникає, і лише навесні дає про себе знати. Її назва увібрала слово іловий «мулистий», бо дно річки вкрите тонкою кіламуттю сірого кольору — «ілом». Така ж історія Іловиць в інших регіонах.

Жобрин знає інші водні об'єкти: Рудка «струмок з рудим кольором води»; Квоста (Фоса) — «викопаний ставковий рів»; Наводище — «штучне водоймище, створене

Жобрин

в 1950 році й назване за іменем урочища»; Жаба — «мілка водойма, де масово крякали жаби»; Стависько — «колишня заболочена мокрота, на місці якої був став, утворений ніби внаслідок провалу ґрунту»; Трясовина — «нині осушений сінокіс на бувшій драговині»; Журавлиха — «міжболітний острівок на маєтності Журавлихи»; Гусячий острівець — «петлевидне прибережжя Путиліки — улюблене місце гусей»; Ставок — «рибна тона, яка живиться водами безіменного потоку»; Біла криничка — «джерело з білим дном і незамерзаючою водою»; Попова криничка — «місце, де ніби освячували воду».

За довідником 1947 року до Жобрини належав хутір Троянівка. Його назва від заповідного з XI ст. імені людини Троян «в українській міфології Троян — божество неба, землі та підземного царства». Була б осада Цуманка, де осіли переселенці з околиць містечка Цуманя. Тепер це куток села, як і Новоселівка, Набережжя, Шлях.

Мають назви жобринські поля, луги, ліси, шляхи, стежки, криниці, як-от: Довге — «пасмо міжрічкового орного ґрунту»; Лоза — «культивована земля, де були зарослі лози»;

Заволоччя — «нива за урочищем Волока, де значення «заболочене в заростях місце площею 18-24 га»; Коротке поле — «орна земля малої довжини»; Рудянка — «нива, де протікав струмок з рудим кольором води»; Клин — «угіддя клиноподібної форми»; Смичинське — «нива на бувшій маєтності Смичинського»; Стійла — «поля при колишніх тваринних кошарах»; Старий город — «місце, де ніби панські наймити мали свої городи»; Піщанка — «піщана культивована земля»; Жолоби — «коритоподібне поле»; Займисько — «луги, закріплені до власників за правом «першого зайняття»; Стависько — «сінокіс на місці бувшого ставу»; Трясовина — «заросле травою колись драговинне болото»; Юрова сіножать — «луг, який колись належав власнику Юрію»; Барилова лучка — «невеликий сінокіс власника Барила»; Пеньки — «поле на місці зрубів»; Поруб — «ліс, де були зрубані старі дерева»; Березник — «березовий гай»; Дубина — «дубовий гай»; Яськівщина — «сад на маєтності Яська»; Попід вишнями — «стежка»; Хайлова дорога — «шлях, над яким стоїть хата Євдокії Хайло»; Пелюки — «поле на маєтності Пелюка».

ЛЕГЕНДИ РІДНОГО КРАЮ

Походження назви села Жобрин

За народною оповіддю Жобрин від того, що тут першим осів жорстокий вельможа, якого прозвали Обрином. Одного разу із за-

сідки на нього напали розлючені за вчинені звірства селяни й сильно побили. А по часі роздалась чутка: «Нема вже Обра: його доконала жебра». З того часу місце, де зараз село, стали називати Жебра, а потім Жебрин.

ІСТОРІЯ СЕЛА УГЛИЩЕ

(із архівних джерел; О. Цинкаловський «Стара Волинь і Волинське Полісся», т. 2, стор. 475; Я. Пура «Край наш у назвах», стор. 118-119)

Від заходу з другого боку річки примикає до Жобрини й село Углище, нараховуюче наприкінці ХХ ст. понад —100 дворів, 340 мешканців. З півдня Углище підходить до гирла Путилівки, а з північного сходу прикривається петлевидним руслом Стубелки, яка звідси прямує до Горині.

Як урочище Деражного, де схоплені «своевольные из сотий Лободы», Углище під іменем «Углищи» згадує акт 1596 року. Тоді ця земля належала князю Юрію Чарторийському, а потім Пронським, Острозьким князям. У 1603 році проведено реєстр земельних угідь Деражного, у якому є і такі рядки: «А от Углищи границя идет вниз по Горыни к новому мосту на Дюксин».

За даними 1654 року «имение Углище» мало 27 дворів, маримон, 3 ставки, смолярню, пасіку в «лесу Дубище». Акт 1656 року згадує якийсь «углицанский прибой», де в'язали лісосплавні плоти.

На картах початку ХVІІІ ст. село фіксують під іменем «Углищи», «Углища», «Углище», а один раз (за 1846 р.) — «Углы». Подібно й на поземельних планах, планшетах, ескізах обміру земель, лісів.

Під кінець ХVІІІ ст. «деревня Углищи», що за 3 верстви від Деражного, нараховувала 35 дворів, 197 мешканців. Довідник 1947 року трактує Углище селом із власною сільською радою.

За книгою Олександра Цинкаловського «Стара Волинь і Волинське Полісся» Угличі або Вугличі — «село, Рівненський пов., Дерезенська волость, 28 км. від м. Рівного. В кінці ХІХ ст. було там 45 домів і 318 жителів».

Назва Углище (одинок в Україні!) за кінцевим «ище» відходить до вторинних формувань від ймовірно первісного Угли з нашаруванням ідеї «поселення в околиці кутового простору, сформованого, очевидно, природними реаліями місцевого рельєфу на фоні водних артерій, надболітних висот, заростів.

Слово угол є говірковим, багатозначним. Це, наприклад, «згин», «перелом прямого», «коліно, лікоть, виступ на одній грані», «трикутна форма території», «пристанище», «закавулок». А російське угловатый — це, крім іншого, стосовно людини «суворий, незграбний, недотепний чоловік». Можливо, на такій основі розвинулись прізвиська типу Углик, Углюк, Угло, Угленко.

Народне осмислення Углища різне. Найтиповішою є думка, що назва відбиває поняття «клиноподібні закутки, які важко освоювати для життєвих, господарських потреб». Тут, мовляв, спочатку на тих «закутках» в «обіймах» боліт, мокрот лише косили й зрідка пасли. Виявлено й один натяк, що назва села від прізвиська горбатого чоловіка Углика.

Отже, Углище, скоріш усього, символізує якусь негативну прикмету місцевості на тлі клиноподібних форм угідь через їх візуальне сприйняття. Більш певно, що углище від однойменного урочища, яке спочатку могло мати назву Угли. Такі Угли, як поселення, є у Волинській, Чернігівській областях. Крім того, існують Угільці, Угільня, Угловата, Угля, Угол.

ІСТОРІЯ СЕЛА КРУГИ

(із архівних джерел; О. Цинкаловський «Стара Волинь і Волинське Полісся», т. 1, стор. 578; Я. Пура «Край наш у назвах», стор. 117-118)

З протилежного боку річки до Жобрини примикає село Круги, розміщене на дещо підвищеному ґрунті в оточенні колись мокрих боліт. Наприкінці ХХ ст. тут було понад 60 дворів, 150 жителів.

Село Круги згадує акт 1587 року. У ньому сказано, що Пронський дає закладну Жаславському на містечко Жуків з прилеглими селами, у числі яких є маєтність в «Кгрухах». Через рік згадується «Круговский став» і «мост в Кругах», зруйнований весняною повінню.

За даними 1603 року «деревня Круги», епархіально приналежна Дюксину, нараховувала 35 дворів. У наступному році «Круги» після пожегу мали лише двоє господарств, одну оцілілу дьогтярню, смолокурню.

Під час Визвольної війни 1651 року через «дороги Крутов» відступав невеликий загін козаків, яким селяни давали харчі, допомогу при переправі річки. Тоді ж восени клеванські дозорці в околишніх селах і в «Кругах» чинили розправу над селянами, вишукуючи в переховах зраних козаків.

За книгою Олександра Цинкаловського «Стара Волинь і Волинське Полісся» Круги — «село, Рівненський пов., Деражненська

вол., село при устю р. Стубли або Стубель до р. Горині, 13 домів і 91 жителів. У 1583 році село Круги належало до Клеванського замку кн. Юрія Чарторийського, який платив з нього від 4 димів і 1 городу».

На кінець ХІХ ст. Круги мали — 13 дворів, 95 жителів.

На Рівненщині є ще хутір Круги в околиці втраченого села Довганця Костопільського району. Таку назву мають 3 села на Волині, Вінниччині, Київщині. А на Львівщині є село Кругів.

У наших Кругах є немало іменованих місць, як-от: Кручі — «яристе урочище на північ від села; воно краєм примикає до річки»; Чорна річка — «зникаючий струмок з болотистим дном»; Залужжя — «орні ґрунти за лугом».

Назва Круги (у записках ще помилкою — «Кгрухи») основана на візуальній символізації рельєфу місцевості, що мав форму «кругів» — колоподібних середболітних підвищень, контури яких помітні й зараз. Спочатку, як і тепер, назву Круги мало прирічкове урочище. Потім його ім'я прийняло село.

ЛЕГЕНДИ РІДНОГО КРАЮ

Походження назви села Круги

Якось у село забрів сивий, аж білий, дід. Просився на ніч, але ніхто не приймав. І лише один чоловік дозволив переночувати. Вранці зачепив дід хазяйськими волами

хату й поволік далеко за край села. У той час успішні домівки разом з людьми пішли в землю. А на тому місці залишилась велика кругла яма, котру стали називати Кругівщина, а заново збудовано село — Круги.

(Зап. Ліда Воробей).

